כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בשלח ■ ז' שבט ה'תשע"א ■ 12.01.2011 ■ גליון מס' 104

תפוצה לכל קהילות ישראל

ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות

/ הרב אהרן כ"ץ

המשנה בתחילת מסכת ראש השנה קובעת: "באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו". לא נתפרש במשנה המושג "ראש השנה לאילנות". התלמודים דנו בשאלה מדוע נקבעו ימי חודש שבט כראויים להיות ראש השנה לאילנות. בתלמוד הבבלי (מסכת ראש השנה דף י"ד ע"א) קבע ר' אלעזר בשמו של ר' אושעיא: "הואיל ויצאו רוב גשמי שנה, ועדיין רוב תקופה מבחוץ". וכבר שואל התלמוד "מאי קאמר?" - ומשיב "הכי קאמר: אף על פי שרוב תקופה מבחוץ, הואיל ויצאו רוב גשמי שנה". כוונת דברי הגמרא (העוסקת וודאי לשיטת בית הלל שהלכה כמותם לפי כללי התלמוד) שט"ו בשבט אינו חל בתאריך קבוע לפי הלוח הכללי (הלוח המבוסס על השנה השמשית). ט"ו בשבט יכול לחול מהחלק השני של חודש ינואר (בשנה מעוברת כמו השנה שאנו עומדים בה שבה יחול יום ט"ו בשבט ב-20 לחודש ינואר) עד אמצעו של חודש פברואר. (בשנה הבאה יחול ט"ו בשבט ב-8 לחודש פברואר). בחלק מהשנים יחול ט"ו בשבט בחלקה הראשון של תקופת טבת שתחילתה ב-22 לחודש דצמבר וסופה ב-21 לחודש מרץ. עד ט"ו בשבט ירדו (לפחות בזמן התלמוד) רוב כמות הגשמים של אותו החורף. זאת אם כן כוונתו של רב אושעיא, שאף על פי שעדיין לא נסתיימה רובה של תקופת טבת כבר הספיקו רוב גשמי אותה שנה לרדת. לאור דברים אלה הוסיף רש"י "שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה, ועלה השרף באילנות, ונמצאו הפירות חונטין מעתה". מן הראוי להעיר שאותו ביאור מצוי גם בתלמוד הירושלמי (בפרק הראשון למסכת ראש השנה הלכה ב') "רבי אילא רבי לעזר בשם רבי הושעיה... כבר יצאו רוב גשמי שנה כולה וכבר רובה של תקופה מבחוץ". נימוק זה היה קיים כנראה אפילו לדעת בית שמאי המקדימים את ראש השנה לאילנות, ולדידם וודאי שרוב תקופת טבת לא עברה, והיה מקום לשאול, מה היה מקום להקדים כל כך את ראש השנה לאילנות כאשר רוב תקופת טבת עדיין לא עברה, והתלמודים תירצו שרוב ימות הגשמים, או רוב כמות הגשמים כבר עברה ולכן יש לראות את תחילת חניטת פירות הקיץ כבר מעתה ולקבוע ימים אלה כראש השנה לאילנות, בא' בשבט לדעת בית שמאי ובט"ו בשבט לדעת בית הלל.

גם הביטויים המופיעים בתלמוד "רוב תקופת טבת מבחוץ" אין לפרשם ברוב מוחלט שהרי בחלק ניכר מאד מן השנים כבר עברו יותר ממחצית ימי התקופה לפחות לדעת בית הלל. רוב תקופת טבת כנראה משמעו רבים מימי טבת עדיין לא עברו. כך עשה בעל ה"פני משה" בביאורו לירושלמי שכתב: "שבסתם שנים עברו מימי טבת כמה וכמה, ורוב דקאמר לאו דווקא היא".

הירושלמי ציין טעם נוסף לקביעת מועדים אלה כראש השנה לאילנות: "חורנה אמר עד כאן הם חיים ממי השנה שעברה מכאן ואילך הן חיין ממי השנה הבאה". ביאורו של הפני משה "עד עתה הם חיים ממי השנה שעברה מכאן ואילך כלתה הלחלוחית ממי השנה שעברה וצריכין הם לגשמים וחיים ממי השנה הבאה". הגאונים (תשובות הגאונים מהדורת הרכבי סימן רמ"ג שהובאה גם באוצר הגאונים של ב. מ. לוין לראש השנה עמ' 23) "ונראין הדברים כי בזמן הזה שקוראין אותו בלשון ישמעאל, אלגמרה אלתאניה+הגחלת השניה+תרגומו של יהודה פליקס ז"ל) ובו מתלחלחין עצי האילנות ומתחילין לשתות ולחיות ואומרים גרי עלמא פי אלעוד+נכנסו המים בעץ). במאמר שפרסם פרופ' יהודה פליקס ב"תרביץ" בשנת תשל"ז ביאר: "כי התעוררות האילנות בשבט המתבטאת בזרימה מוגברת של תמיסות המזון ובהתעבות הניצנים, תופעות אלו תרמו לקביעת חודש זה כראש השנה לאילן. נראה כי מחלוקת בית שמאי ובית הלל לגבי תאריכו, יסודה בכך שבית שמאי התייחסו כבר לסימנים הראשונים של התעוררות זו המופיעים בא' בשבט ולעומתם בית

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

נס וטבע בהיסטוריה הישראלית
האדם המאמין חי בין השתדלותו לקדם ולהשיג את צרכיו בפעילות אנושית לבין מסירת בטחונו לישועת ה'. הבטחון בה' הוא אחת התכונות...
המשך בעמ' 3

חוק וסדר
וילי מינצנברג הוא הספינולוג הגדול הראשון בפוליטיקה המודרנית. הוא נולד בשנת 1888 בגרמניה בן למעמד העובדים...
המשך בעמ' 5

שו"ת חורף
שאלה: בשבתות אני רואה לעתים קרובות שהסועדים לידי מורידים את העור מהעוף. האין זו מלאכת בורר?...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
גם רפואה וגם סילוק חובות
מעשה ביהודי תלמיד חכם מבני ברק, מבאי בית מדרשו של רבינו הקדוש, הברכת-משה זי"ע שהיה אמנם משוייך לציבור הליטאי...
המשך בעמ' 3

שביבים
■ יוד שבט
■ מעשי ידי טובעים בים
■ מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו)
■ שלא לשלב האצבעות
■ המעביר על מידותיו
■ מדוע מדלגים בראש חודש על קטעי הלל?
המשך בעמ' 6

הלל המתינו עד להתפתחות הניצנים בט"ו בו".

אין ספק שאף על פי שהתלמודים הזכירו את הביטוי האקלימי של חודש שבט כראש השנה לאילנות כוונת דברי המשנה לביטוי ההלכתי של קביעה זו, שהרי אין אנו עסוקים בזמן שבו היו נידונים על פירות האילן. כבר קובעת המשנה השנייה של הפרק הראשון של מסכת ראש השנה: "בארבעה פרקים העולם נידון. בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, ובחג נידונין על המים". נראה פשוט שבפסח נידונין על התבואה אם תהיה מבורכת לפי שבאותו הזמן מתחילה התבואה להבשיל. וכן בחג השבועות נידונין על פירות האילן, שזה הזמן העיקרי שבו יתחילו הפירות להבשיל. קביעתו של חודש שבט, בראשו לדעת בית שמאי ובאמצע החודש לבית הלל, אינו קשור ל"דין" על פירות האילן. עיקר עניינו של ראש השנה לאילנות הוא לקביעה איזה פירות שייכים לברכתה של השנה הקודמת וחייבים בחיוביה של אותה שנה, בעיקר לדיני המעשרות (מעשר שני או מעשר עני) ואיזה פירות גדלים מברכתה של השנה החדשה וחייבים בחיוביה של שנה זו במעשר שני או מעשר עני. כמו כן הדבר חשוב למניין שנות פרי העץ ולקביעה אלו פירות הם עדיין ערלה, אלו פירות צריך לנהוג בהם דין נטע רבעי ואלו פירות מותרים באכילה ללא חשש ערלה ונטע רבעי.

הביטוי השכיח בספרות חכמי ישראל לקבוע אלו פירות גדלו מברכתה של שנה שעברה ואלו פרות גדלו מברכתה של השנה החדשה הוא זמן "חנטת הפירות". הפירות שחנטו קודם חודש שבט גדלו מברכתה של השנה הקודמת והפירות שחנטו מחודש שבט (לבית שמאי מראש חודש, ולבית הלל בט"ו בחודש) גדלו מברכתה של השנה החדשה וחייבים בחיובי שנה זו מבחינת המעשרות ודיני הערלה ונטע רבעי. רש"י בפירושו למשנה באחד בשבט ראש השנה לאילנות קובע "אין תורמין מפירות אילן שחנטו פירותיו קודם לכן על פירות האילן שחנטו לאחר מכאן". הראשונים התלבטו מאד מהו אותו שלב שראוי להיקרא חנטת הפרי. ברש"י בדף י"ב במסכת ראש השנה, נתבאר ש"אילן גדל על מי שנה שחנט בה שעל ידי שרף שבא באילן לפני החנטה פירותיו חונטין, ובו נגמרין" היינו לדעת רש"י החנטה היא התעוררותו של האילן. מדברי רש"י במסכת מנחות למדנו שהחנטה היא שלב מוקדם בהתעוררות האילן שאחריה יבוא הנצת הפירות. הרמב"ם בפירושו למשנה ובהלכות מעשר שני מדבר על הזמן הקובע למעשרות כעונת המעשרות. "וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של שלישית אף על פי שנגמרו ונאספו אחרי כן בסוף השנה השלישית מתעשרין לשעבר ומפרישין מהם מעשר שני וכן אם באו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של רביעית אע"פ שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישין מהם מעשר עני. הר"ש משאנץ בפירושו למסכת שביעית היה סבור שעונת המעשרות הוא זמן שליש גידולם. דומה שהראשון שדיבר מפורשות על החנטה כשעת ההנצה של הפירות היה דווקא ר' מנחם בעל פירוש המאירי לתלמוד וכן הרמב"ם בפירושו למסכת שביעית המדברים על החנטה כעל הוצאת הפרי הקטן. כנראה שהפועל חנט קשור להבלטת הפרי הקטן לאחר שנשרה התפרחת המכסה את הפרי הקטן ובכך מתחיל הפרי להראות.

עניין ט"ו בשבט תופס כאמור מקום נרחב גם בהלכות ערלה ונטע רבעי. כך שנינו בתוספתא למסכת שביעית בפרק השני: "הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות מכן לא עלתה לו שנה ואסור לקיימו בשביעית פירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט אם ערלה ערלה אם רבעי רבעי". הסברה המקובל של התוספתא (ומקבילותיה בספרות התלמודית) הוא, שאם נטע אדם נטיעה שלושים יום קודם ראש השנה אע"פ שבראש השנה עלתה לה לנטיעה שנה אם חנטו פירותיה לאחר ראש השנה של השנה השלישית קודם ט"ו באב הפירות יישארו באיסור ערלה ורק הפירות שיחנטו אחרי ט"ו בשבט יהיו פירות נטע רבעי, שכן ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות.

בין מיני הפירות שעוררו את חז"ל לדיון נרחב בהקשר לט"ו בשבט היה פרי האתרוג, עליו מצינו בתוספתא לשביעית: "מעשה ברבי עקיבא שלקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל. ר' יוסי ברבי יהודה כדברי רבן גמליאל (שהאתרוג מתעשר כשעת לקיטתו כירק) וכדברי רבי אליעזר (שמתעשר כשעת חנטתו)". ר' עקיבא סבר כרבן גמליאל שהאתרוג מתעשר כשעת לקיטתו, וכיון שלקטו בא' בשבט של שנה שלישית של שנות השמיטה החמיר לעשרו מעשר עני כדעת בית שמאי ומעשר שני כדעת בית הלל ששנת מעשר שני נמשכת עד ט"ו בשבט. בירושלמי מבואר שהפריש מעשר שני ופדאו ונתן את כסף הפדיון לעניים. את החלק השני של התוספתא במעשה דר' יוסי בן יהודה יש לפרש שהאתרוג חנט קודם ט"ו בשבט של השנה הקודמת ונלקט מן העץ באחד בשבט של השנה השלישית. לשיטת רבן גמליאל שהולך במעשר האתרוג אחרי לקיטה הרי נלקט בשנה השלישית וחיובו מעשר עני. לשיטת ר' אליעזר שהולך במעשר האתרוג אחרי חנטה הרי חנט בשנה השנייה של שנות המעשר וחיובו מעשר שני. והוא ר' יוסי בר' יהודה ביקש לקיים את שתי שיטות התנאים באותו אתרוג. כבר העיר יהודה פליקס ז"ל במאמר הנזכר כי בזמנו של ר' עקיבא העמדה במבחן המציאות והמשמעות של ראש השנה לאילנות לגבי דין המעשרות. בדרך כלל בפירות הרגילים רוב הפירות מגיעים לחנטה לפני חודש שבט והיו מתעשרים לפי השנה הקודמת במניין שנות השמיטה. דווקא האתרוג פורח וחונט בסמוך לחודש שבט. לאלה הסוברים שהאתרוג דינו כפירות האילן שהחנטה היא הקובעת את שנת המעשר שלו הייתה משמעות גדולה למחלוקת בית שמאי ובית הלל האם ראש השנה לאילנות הוא א' בשבט או ט"ו בו. אך אם דינו כירק שבשעת לקיטתו עישורו יש להניח שהזמן הקובע למעשרות הוא ראש השנה שהוא ראשית השנה למעשר ירק.

צריך לסכם דיון קצר זה בהזכרת העובדה שהעיקרון הכולל בבחירת חודש שבט כראש השנה לאילנות יסודה בכך שחודש זה עומד ומפריד בדרך כלל באופן ברור בין הפירות שגדלו בברכתה של השנה הקודמת לבין הפירות שגדלים מברכתה של השנה החדשה. כאן באה ההשפעה של המציאות החקלאית לידי ביטוי ביישום ההלכות התלויות בקדושתה של ארץ ישראל.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון הגבוה לתורה אוני' בר אילן ורב ברמת גן.

נס וטבע בהיסטוריה הישראלית

/ הרב יעקב הלוי פילבר

האדם המאמין חי בין השתדלותו לקדם ולהשיג את צרכיו בפעילות אנושית לבין מסירת בטחונו לישועת ה'. הבטחון בה' הוא אחת התכונות המאפיינות את השלמות האנושית, יש להבחין בו בשני סוגי בטחון: האחד, הבטחון הפשוט, שהאדם מצפה שייעשה לו נס כשהשעה צריכה לכך, והשני, הבטחון התמידי, להיות בוטח בה' מדי יום ביומו שיעזרהו בהשתדלותו הטבעית בפעילות האנושית שלו. מאז יציאת מצרים אין ההשגחה העליונה נוהגת עם ישראל בהנהגה אחידה, בארבעים שנות המדבר התנהל עם ישראל בהנהגה ניסית בלבד, ללא כל השתדלות אנושית, כמו שנאמר לישראל בדרכם לים?סוף: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". ואילו לאחר כניסתם לארץ אנו מוצאים מצבים סותרים, לפעמים דווקא משבחים את ההשתדלות של העם, ולפעמים ההשתדלות בדרך הטבע של עם ישראל תחשב לחסרון. כמו במלחמת עי (יהושע פרק ח) בראשית כניסתם לארץ, נדרשו ישראל לנהל את מלחמתם על פי ה' בהשתדלות אנושית. ואילו מאוחר יותר בתקופת השופטים נאמר לגדעון במלחמת מדין (שופטים ז ב): "עוד העם רב, למען לא יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי", והוצרך גדעון למעט בהשתדלות הטבעית, ולנהל את המלחמה בדרך ניסית.

וצריך להסביר מתי ההשתדלות האנושית צריכה להיות העיקר ומתי יש למעט בה? התשובה היא: שהיחס אל ההשתדלות תלוי במצב המוסרי של העם באותה השעה, שהרי התכלית היא להביא את אור דעת ה' במילואו לעולם, ועל כן כאשר היחיד כפרט או העם בכללו נמצאים במצב מוסרי נעלה, שהאמונה בבורא עולם וקיום המצוות הם דבר המובן מאליו, וכשאדם זכה להיות במעלה רוחנית כזו אין הוא צריך להנהגה ניסית כי הוא מסוגל להכיר יותר את יד ה' דווקא בהנהגה הטבעית התמידית ההולכת אחוזה עם סדרי החיים האנושיים, כי זוהי השלמות היותר גדולה לאדם כשהוא משתמש בחכמתו ובכוחותיו הגופניים והנפשיים להשיג את השלמות האנושית, והוא חש שיד ה' עמו על כל פרט מפרטי תנועותיו וימינו תסעדהו, ואז הוא מכיר את "נסיך שבכל יום עמנו", והכרה זו תקרב את האדם לשלמותו יותר מאשר ההתקרבות הבאה מנס חד פעמי שהמציא לו את מחסורו. אבל לא תמיד תביא השתדלות בפעילות אנושית את האדם לתוצאות הללו, כי כאשר יפול העם ממעלתו, וישקע בהבלי החומר, בהיותו במצב ירוד כזה לא זו בלבד שלא יוכל להכיר את יד ה' דרך ההשתדלות האנושית בדרך הטבע. אלא אז גם קיימת סכנה הפוכה שככל שהאדם יצליח יותר בהישגיו יאמר כי ידו הושיעה לו, ואז ההשתדלות האנושית לא רק שלא תקרב אותו אלא תרחיק אותו מלהכיר את השגחת הבורא.

ולכן בצאת ישראל ממצרים, שאז העם שקע במ"ט שערי טומאה, והאמונה טרם בשלה בעם, היתה הדרך הנסית הדרך הנכונה לקרב את העם אל דעת ה' וקרבתו, מפני שהנהגה טבעית לא היה בכחה עדיין להביאו אל ההכרה שהמציאות מונהגת על ידי ההשגחה העליונה, והכרה זו יוכל לרכוש העם רק על ידי הנהגה ניסית. אבל לאחר ארבעים שנות גלוי שכינה במדבר, כאשר העם כבר התעלה באמונתו ודעת ה', הגיע הזמן להרגילו בהנהגה של פעילות וחריצות אנושית בכל חלקי החיים, מפני שהוא כבר מוכשר לדעת את ה' גם ממקור הטבע התמידי, ככתוב: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". על כן בראשית כניסתם לארץ במלחמת עי, שישראל כבר היו מלומדים בנסים ודעת ה' היתה קרובה ללבבם, במצבם זה היתה טובת האומה ושלמותה להרגילם לעסוק בעצמם בהצלחתם, כי השלמות היותר גדולה לאדם כפרט ולאומה ככלל היא בהיותם עסוקים בכוחות עצמם בהצלחתם שזהו רצון הקב"ה, שהרי הקב"ה ציוה אותנו להשלים את עצמנו בכוחות עצמנו, בהשתדלותנו על ידי התורה והמצוות. ואילו 'בימי שפוט השופטים', כשהעם ירד פלאים במצבו הרוחני ושכח א?ל מושיעו, שוב פעם לא היה העם במצב כזה להכיר את ישועת ה' בהנהגה הטבעית, ועל כן כעבור שנים בימי גדעון, שבשעה ההיא לא היתה ההשתדלות הטבעית מועילה, נתבקש גדעון דווקא למעט את ההשתדלות הטבעית, ככתוב: "למען לא יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי" והיה צריך להראות לישראל את הישועה בדרך נס.

סיפור לשבת

גם רפואה וגם סילוק חובות

{הרב יאיר ויינשטוק הי"ו הוא למעשה הביאוגרף של "חצר" לעלוב לדורותיה. במלאת 24 שנים להסתלקותו של האדמו"ר מלעלוב בעל "ברכת משה", הקוה"ט רבי משה מרדכי בידרמן זי"ע כתב עליו הרב ויינשטוק את הנקרולוג המובא להלן, אשר ראה אור בעלוני פרשת השבוע של חסידות לעלוב. שאול שיף}

מעשה ביהודי תלמיד חכם מבני ברק, מבאי בית מדרשו של רבינו הקדוש, הברכת-משה זי"ע שהיה אמנם משוייך לציבור הליטאי אך זכה להתקרב מאד אל כ"ק האדמו"ר הברכת-משה והיה מהמתפללים הקבועים בבית המדרש ברחוב רבי עקיבא 65 בבני ברק. ויהי היום ואין ויהי אלא לשון צרה, החל האיש חש

המשך בעמוד הבא...

בכאבים חזקים בגופו. הלך לדרוש ברופא של קופת חולים והלה שלחו באופן בהול לעבור סדרת בדיקות מקיפות. הממצאים היו קשים מאד והראו על מחלה ממאירה איומה המקננת בגוף. הרופאים בבית החולים בשרו לאיש ולבני ביתו כי נותרו לו רק חודשים ספורים לחיות. במר לבם קמו שניהם ונסעו להתפלל באתרא קדיש מירון, על ציון המצוינת של התנא הקדוש רשב"י. עמד האיש ומירר בבכי נורא והתחנן להיוושע בזכות התנא האלקי. אברך חסידי שעמד לידו שמע את בכיו הנואש וניגש אליו לומר לו כי לא הרחק מכאן נמצא בדיוק בימים אלו כ"ק הרבי מלעלוב הוא רבינו הקדוש ה"ברכת משה". (המעשה אירע בימי חודש תמוז תשמ"ו בעת שמצבו הבריאותו של הרבי החל להדרדר והגבאים המסורים לקחוהו להר כנען בצפת שמא אוויר ההרים הצח ישפיע עליו לטובה).

יצא האיש מהמערה החוצה וסיפר לבני ביתו כי שמע שהרבי מלעלוב נמצא בסביבה אך כשנשאל היכן נמצא הרבי הוא לא ידע לענות. החלו לשאול את הבאים מירונה ואיש לא ידע. עמדו נבוכים והנה עוצרת לידם מונית שפרקה מתפלל שבא למירון. נגשו אל הנהג לשאול אולי הוא יודע, ואכן מיד ענה כי הרבי נמצא בהר כנען והוא ייקחם לשם. בבואם אל האכסניה שבה התאכסן הרבי, שמעו מהמשב"ק, הרב החסיד ר' יחזקאל קאפ שליט"א כי היום הוא יום קשה לרבי שאינו חש בטוב ואי אפשר להיכנס פנימה. ברם האישה לא ויתרה. היא הסבירה כי מצבו של בעלה אנוש והם חייבים להיכנס אל הרבי לפעול ישועה. הרב החסיד ר' יחזקאל נכנס אל הקודש פנימה ולאחר דקה יצא עם תשובה חיובית: אתם יכולים להיכנס. נכנסו בני הזוג והחלו למרר בבכי על גזר דין המוות שקיבל האיש מהרופאים, הטוענים כי לקה בגידול אלים מהגרועים ביותר שיש, ולא נותרו לו אלא כמה חודשי חיים בלבד. שמע הרבי ובירך בחום כי בע"ה יבריא הבעל לגמרי ממחלתו. ברכה שנשמעה יותר כהבטחה. אולם, האישה שידעה את חומרת המצב, המשיכה לשפוך צערה ויגונה ואמרה לרבי: יש לנו שמונה ילדים. רק שניים מהם זכינו לחתן. אני מבקשת שהרבי יברך שבעלי יזכה לחתן את כל הצאצאים. בירך הרבי:

בע"ה בעלך יזכה להוביל את כל ילדיו אל החופה בבריאות השלמה. אישה אחרת כבר הייתה קמה והולכת משם בששון אך זו קורצה מחומר אחר. ראתה שזו שעת הכושר והחליטה לנצל אותה עד תום. רבי קדישא, יש לנו כבר הרבה חובות מנישואי שני הילדים הראשונים ועלינו לחתן עוד ששה צאצאים אשר על כן אני מבקשת שהרבי יברך, שבעלי לא ישאיר אחריו חובות.

ורבנו הקדוש כולו מלא רחמים ואהבת ישראל עד בלי גבול, בירך שהבעל יחתן את כל הצאצאים בבריאות ולא ישאיר אחריו חובות. כיוון ששמעו כך, קמו ויצאו.

דבריו של הרבי הקדוש זי"ע התקיימו כולם. הבעל הבריא לגמרי עד כי לא נודע כי היה חולה. אמנם בתחילה חזר הגידול וקינן במקום שני, ואז רץ האיש שוב אל הרופאים אולם, ששבו הוא ונוות ביתו אל רבנו הקדוש לספר לו על התפרצות המחלה, געו בו הרבי ואמר להם: מדוע הלכתם אל הרופאים, הם הרי אינם יודעים מה שהם מדברים, והגידול חלף ונעלם כמו קודמו. בפעם השלישית כשחזרה המחלה כבר לא הלך כלל לדרוש ברופאים וסמך לגמרי על הבטחת רבנו זי"ע אשר בינתיים נתעלה בסערה השמימה במוצאי שבת קודש פרשת שמות אור לכ"ד טבת תשמ"ז.

כאמור, הבריא האיש לחלוטין והחל לחתן את ילדיו בזה אחר זה. ברם, מצבת חובותיו הלכה וגדלה מחתונה לחתונה עד אשר טפחה למימדי ענק ונעשתה בלי נסבלת לחלוטין. האיש החל מגלגל חובות והלוואות בין הגמ"חים השונים. לא היה לו יום ולא לילה. עוד חתונה ועוד חתונה, והנה מתחתן גם בן הזקונים והולך לגור כמו אחיו הגדולים בפריפריה, באחת מערי הפרויקטים שם הדירות היותר זולות. ראו הבנים את מצבו של אביהם, שאמנם זכה להשיא את כל ילדיו אולם הוא כורע תחת נטל החובות עד לבלי נשוא. הגו רעיון גאוני איך לפטור אותו מעול החובות. "למכור את הדירה הגדולה בבני ברק ולקנות דירה קטנה יותר בשכנות אליהם באותה עיר, ובהפרש שבין שתי הדירות יהיה די לכסות את כל החובות". וכך אמנם היה. הדירה נמכרה, ובפער העצום שבין הדירה בבני ברק לדירה הקטנה בפרוייקט הצליח האיש לכסות את כל חובותיו עד הפרוטה האחרונה.

ביקש לישב בשלווה בסמיכות לבניו ובנותיו ־ קפץ עליו רוגזה של מחלה, מחלתו הישנה והממאירה חזרה ונעורה אחר עשרים ושתיים שנים בכל חריפותה הקטלנית, ובתוך חודשים ספורים שבק חיים לכל חי. (הדבר אירע לפני זמן לא רב).

בימי השבעה ישבו בניו ונזכרו בדברי רבנו הקדוש הברכת-משה זי"ע: "לא ישאיר אחריו חובות". לא ידעו אם טוב עשו שנתנו לו את הרעיון למכור את דירתו בבני ברק, אולי אם לא היה מזדרז לפרוע את חובותיו בעידודם, היה עדיין מאריך ימים. מאידך, אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' כיוון שהגיע זמנו ללכת מן העולם שום דבר לא היה יכול למנוע זאת, ולכן הבטחתו הנושנה של הרבי נשכחה מלב. אבל כעת ראו בחוש כיצד התקיימה ההבטחה בכל פרטיה. שלושת החודשים שנתנו הרופאים לראש המשפחה הפכו לכ"ב שנים טובות.

את הסיפור הזה סיפר הרב החסיד נתן שמעון קאפ שיח' שהיפנה את הכותב, הרב יאיר ויינשטוק אל בניו של האיש והם סיפרו את כל המעשה בפרוטרוט.

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

תודה לעתונאי הנודע בשערים, זאב גלילי, על ההכרות שעשה לנו בבלוג שלו עם רב הנכלים וילי מינצברג שהשמאל הישראלי למד לא מעט משיטותיו.

וילי מינצנברג הוא הספינולוג הגדול הראשון בפוליטיקה המודרנית.

הוא נולד בשנת 1888 בגרמניה בן למעמד העובדים שלאחר גלגולים רבים הגיע למפלגה הקומוניסטית הגרמנית. בשנת ב-1910 עבר לציריך. כאן אותר כישרונו של מינצנברג על-ידי ליאון טרוצקי שעתיד להקים את הצבא האדום (ולהרצח על ידי סטאלין).

לאחר המהפכה הבולשביקית, היה מינצנברג חלוץ מרבית הטכניקות התעמולתיות הננקטות עד ימינו על-ידי הקומוניסטים וצאצאיהם הרוחניים במערב.

לנין קבע שעם יריב אין להתווכח אלא יש להשמיד אותו. והיריב בעיניו היו המשטרים הסוציאל דמוקרטיים של המערב. המטרה הייתה להרוס משטרים אלה מבפנים ואת הטכניקה להשגת מטרה זו פיתח מינצנברג. השיטה הייתה להקים ארגונים אד-הוק למען עניינים שונים ומגוונים שמאחוריהם אינטרסים סמויים. עריכת אירועי תרבות, אמנות וספורט בעלי אוריינטציה פוליטית, הפצת סרטים, מימון קבוצות תיאטרון, עריכת משפטי ראווה, הרצת קמפיינים המבוססים על דיסאינפורמציה, ארגון מצעדי מחאה, הקמת ארגוני "שלום", ארגונים "אנטי-פאשיסטיים" וארגוני סולידאריות. הפעלת "מועדוני תרבות" ו"קבוצות דיון" והקמת ארגוני ידידות. וכל זאת בלי לחשוף את היד הבוחשת בפעילות זו מאחורי הקלעים.

מינצנברג הבין את התועלת הרבה שמגולמת באינטלקטואלים הליברלים, אנשי הרוח והאמנים הגדולים. כל אותם אנשים, שלנין באינסטינקט היה מעדיף לירות בעורפם. משהבחין בחשיבותם למערכה נגד המשטרים הדמוקרטיים של "הקפיטליזם הבורגני", כינה אותם "אידיוטים שימושיים".

ממטהו שבברלין ניהל מינצנברג מערך של ארגוני חזית, בתי הוצאה לאור, חברות סרטים ומסעות תמיכה, שאותם כינה בינו לבין אנשיו "מועדוני פתאים". מרבית העובדים בהם לא העלו בדעתם שהם עובדים עבור סטאלין ושהם ברגים במערכת שנועדה להרוס את הדמוקרטיה המערבית.

אמונתו של מינצנברג באוטופיה הקומוניסטית התערערה אחרי שגילה את מהות המשטר ברוסיה. בשנת 1936 הוא כבר היה על הכוונת, וניצל בנס. ב-1940 הוא נרדף הן על ידי הנאצים והן על ידי סטאלין. הוא ברח לשווייץ ומצא את מותו בנסיבות מסתוריות, קרוב לוודאי בידי שליחי סטאלין.

האם מינצברג ושיטתו מזכירים לכם משהו בהוויתנו?

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: בשבתות אני רואה לעתים קרובות שהסועדים לידי מורידים את העור מהעוף, במיוחד אלו השומרים על דיאטה. האין זו מלאכת בורר?

תשובה: מותר להסיר את העור מהעוף כשעושה זאת סמוך לסעודה.

ביאור: על אף שבדרך כלל אין היתר לברור את הפסולת מתוך האוכל בשבת אף אם עושה זאת סמוך לסעודה, מכל מקום במקום שאי אפשר בעניין אחר מותר להסיר את הפסולת מהאוכל אם עושה זאת סמוך לסעודה. ומטעם זה מותר לקלף את הפרות סמוך לזמן אכילתם על אף שבורר את הפסולת (הקליפה) מתוך האוכל (הפרי) ומטעם זה מותר להסיר את העור של העוף סמוך לסעודה.

עוד יש לדעת שבעוף צלוי שהרבה בני אדם הרגילים לאכול גם את העור של העוף, מותר להסירו אף שלא בסמוך לסעודה שכיוון שהוא נאכל ביחד עם העוף נידון כמין אחד ולא כשני מינים שונים[א].

מקורות: עיין שמירת שבת כהלכתה פרק ג' סעיף ל"ד (הוצאה חדשה) אורחות שבת פרק ג' סעיף צ"ג, וילקוט יוסף סימן שי"ט סעיף מ', וע"ע שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סימן ע"ד בדיני בורר אות ח'.

א - ובמקומות שאוכלים גם את העור של העוף המבושל הדין כמו בעוף צלוי.

שביבים / שאול שיף

יוד שבט

ביוד שבט הסתלק לגנזי מרומים האדמו"ר הששי לאדמו"רי חב"ד הלוא הוא האדמו"ר הריי"ץ, רבי יוסף יצחק זי"ע. שנה לאחר מכן עלה על כס הנשיאות האדמו"ר מלובביץ', רבי מנחם מנדל שניאורסון זי"ע.

ביוד שבט תשט"ז אמר הרבי מלובביץ' באחת משיחותיו: "תפקידנו הוא לקיים אני נבראתי לשמש את קוני (קידושין פב עמוד א'). עבודתנו היא: "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". רק זה עניינו והשאר אינו נוגע לנו. וזו היא ההוראה שבעל ההילולא מסר לנו, לכל אלה הצריכים להכין עצמם לגאולה העתידה".

ואמנם כן, הרבי קיים את הוראת חותנו ובכל מקום בעולם ששם ישנן "בריות" ששיך לקרב אותן לתורה, שמה מצויים שליחי חב"ד. והללו מפליאים במעשיהם. החל מוויטנאם וכלה בכפר יונה שבשרון.

מעשי ידי טובעים בים

ארבע מאות שנה הכבידה יד הברזל של מצרים על גבם של ישראל, וכמשא של הררי עד העיקה עליהם, וכיון ששקעו לעיניהם עכשיו סוס פרעה ורכבו בים, הוסרה המועקה, וכצריחה הבוקעת ועולה מלב נענה, התפרצה לפתע רינת גאולים מפיותיהם של אלפי מאות בני אדם שנשתחררו מכבלי העבדות, והרינה כסערה הולכת היא הלוך ונבור, עלה וסאון, ונזקקים להם מלאכי השרת בשמי רום ופותחים את פיהם בשירה אף הם לעומת מקהלת מזמרים הומיה.

ברם, לפתע פתאום נאלם קול השירה וששון ההתלהבות נפסק. באמצע הרעש והשאון בת קול יוצאת וצווחת: "מעשה ידי טובעים בים ואתם רוצים לפתוח לפני בשירי נצחון? רצונכם להתמכר לשמחה נטולת כל עיכוב ולחוג חגים ברוב פאר, איך תוכלו ואיך תעיזו לעשות כדבר הזה?"

נאלמה הרינה והשמחה נשתתקה.

ושתוקה היא שמחת ישראל מני אז ולעולמי עד...

דברי אלוקים אלה חתכו את גורלו של ישראל. לדורות ולנצח הטביעו את חותמם על מצפונו, מכאן ואילך אין חלק לישראל בשמחה כל עוד שבריותיו של הקב"ה טובעים. גורלו קשור בגורלה של כל האנושיות. ורק כשתבוא גאולה שלימה לאנושיות כולה יגיע גם יום החג לישראל, אבל עד אז לא ניתן לישראל לפצוח בשיר של שמחה. מעשה ידי טובעים בים ואתם רוצים לפתוח בשירי תהילה ושבח? עדים אתם שאלפי אלפים מבריותי טובעים בים של עוני ודמעה, איך תוכלו לשמוח, איך תוכלו לשבת במנוחה למראה העוני שלא יסופר שנמשך בתוך בני אדם?

...המצפון היהודי, שרו של ישראל, אינו יכול להירגע ולהישאר אדיש בפני עוניים של בני אדם. בכל מקום שהוא חש בו, בכל מקום שהוא רואה עיוות דין, קלקול של ההרמוניה, של משפט וחרות, מיד הוא שומע בפנימיותו אותה בת קול הקוראת לו: "מעשה ידי טובעים בים"...

(לפרקים / פרקי הגות מחשבה ומוסר /
מאת הגאון הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל בעל "שרידי אש")

מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו)

רבים המעירים, מזה שכתוב ששאל הקב"ה את משה מדוע עומד הוא ומתפלל ולא נוסע אל תוך הים, דמשמע מן הפסוק שהיו צריכים משה ובני ישראל להיכנס אל תוך הים אף קודם שאמר לו הקב"ה למשה לעשות כן, ואינו מובן מהיכן היה להם לידע שיארע להם נס ויקרע להם הים עד כדי כך שלא היו צריכים להתפלל אלא ליסע אל הים.

ביאור הענין, שמאחר שהובטחו בני ישראל במצרים שנוסעים הם לקבל את התורה בהר סיני וכל מטרת גאולת מצרים הייתה לצורך זה, "כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים", פשוט הדבר שאם נמצאים הם במצב שאין לו מוצא: המצרים מאחריהם והים לפניהם, שיעשה להם נס ויקרע להם הים, והיה להם להבין זאת בעצמם, שהרי זו הייתה כל מטרת הגאולה ממצרים שכל כולה הייתה שרשרת ניסים, ונס זה של קריעת הים אינו אלא המשך הנס של יציאת מצרים, אם לא היה נארע להם הנס של קריעת הים, לצורך מה נעשו כל הניסים שבמצרים?

(רבי משה פיינשטיין זי"ע / שטייגן)

שלא לשלב האצבעות

בספר יסוד ושורש העבודה (שער הכולל פרק י"ט) מביא כמה דברים האסורים משום סכנה, ובתוך הדברים הביא גם: שלא לקשר האצבעות זו בזו. וזהו הדבר היחיד שמזהיר בלשון חריפה: "מאד ומאד". וזו לשונו: "ותזהר מאד ומאד שלא תשלב אצבעות שתי הידיים זה בזה, כי אם כה תעשה לשלב אצבע שתי ידות משולבות אישה אל אחותה, והיו לאות על ידך, שהסכימו עליך דין גדול בעולם העליון..."

והמקור לכך הוא בזוהר הקדוש פרשת ויקרא, ועל-פי דבריו כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י בספרו "נפש כל חי" (מערכת א' אות לח), שאם קרה ואדם שילב אצבעותיו, אם בכוונה או שלא בכוונה, יזדרז במהרה לשוב בתשובה שלימה. וזה לשונו: "ולפי דברי הזוהר הקדוש נראה שאם אירע לאדם שעשה כן בלא מתכוון, הוא מורה כי הוא מתחייב בדין בבית דין של מעלה על עוונותיו, וצריך שיזדרז לשוב בתשובה שלימה. וזה רמז ישעיה (נט, ג'): "כי כפיכם נוגאלו בדם ואצבעותיכם בעון", דמשילוב האצבעות ניכר שיש בכם עוון. וכך כתב תלמידו של האר"י ז"ל, המקובל האלוקי, רבי חיים ויטאל בשער רוח הקודש: "גם יזהר שלא לחבר ולשלב עשר אצבעות ימין ושמאל זה עם זה". ובמיוחד יש להזהר מעשות זאת בעשרת ימי תשובה כמובא בספר "מועד לכל חי" להגאון רבי חיים פאלאג'י.

(דף הקהילה / תולדות אברהם יצחק)

המעביר על מידותיו

בספר "אמרתך חייתני" (עמוד 486) על האדמו"ר מטולנא, הצדיק הנסתר האמיתי, רבי יוחנן טברסקי זי"ע (שיחותיו בפני חסידיו ושומעי לקחו) מובא: מרן הרבי הסבא-קדישא מטאלנא ביקש לשמוע איזה דבר מנכדו הגדול והיום ממשיך דרכו, ושיבח אותו שתמיד יש באמתחתו

דברים מעניינים וחשובים. ואמר הנכד ילבחט"א לפני מרן האד"ש מטאלנא זי"ע, ששמע ממורו ורבו בעל ה'פני מנחם' מגור זי"ע, שאביו הרבי ה'אמרי אמת' זי"ע היה איש האשכולות שידע מה לקרב ומה לרחק, ולא היה אצלו כזה דבר איש אשר פסול לגמרי, או איש הכשר לגמרי. שכן, אצל רוב האנשים אם דבר אחד אינו מסתדר, כבר כל האדם פסול, או אם דבר אחד מחזיק ממנו אז הכל כבר כשר, ואצל אביו הגדול לא היה כך, אלא כל דבר נבדק לאשורו. והדוגמא הטובה ביותר הוא הרב אברהם יצחק הכהן קוק ז"ל, רבה של ירושלים, אשר דעתו הייתה נתונה למחלוקת גדולה, ובגלל זה היה שפסלוהו לגמרי, וה'אמרי אמת' ידע מה לקרב ומה לרחק, ידע את מעלותיו ואת חסרונותיו, לפי שיטתו, ואין אחד מפריע לשני, ושהיה אדם רם במעלה ות"ח מופלג, אע"פ שהיה בדעותיו דברים שנגדו את שיטתו. כן הפליג הרבי מגור לשבח את מעלת ידיעותיו בתורה ועבודה ושהספר הקדוש 'שפת אמת' על התורה היה מונח אצלו ממש מילה במילה, ויותר (ובמיוחד) התרגש הרב קוק לראות בספר הקדוש 'שפת אמת' שאומר, שכל גרגר עפר של ארץ הקודש ארץ ישראל מכוון כנגד נשמת יהודי אחד.

הוסיף מרן הרבי הסב"ק, (הסבא קדישא מטולנא) שבבחרותו היה כאן בארץ הקודש וזכה לראותו ולהכירו מקרוב (את הראי"ה קוק) וכן ראה את כל המחלוקת וההתנגדות עליו, ואמר שהרב קוק עשה עליו רושם רב של המעביר על מידותיו, וזה אומר הכל, בוודאי הכיר גם אחרים והסתובב אצלם וראה מעלת כל רבני ירושלים וכולם היו אדירי התורה, אבל אצל הרב קוק ז"ל ראה מעלת המעביר על מידותיו באופן מבהיל, וזה דבר הצריך לימוד, ראיתי במו עיני התרגש מרן הרבי הסב"ק כמה פעמים כיצד ביזו אותו בצורה מבהילה ולא היה בו שום השתנות ושום שנאה או טינה, הוא היה מן הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ואינן משיבין. מובא בשם המקובלים, על תיקונים נפלאים בצומות וסיגופים, אבל כולם ביחד אינם מגיעים לפעם אחד שאדם מבליג על מידותיו ומעביר על מידותיו, שזה תיקון יותר גדול מכל התיקונים, השבירה שאדם שובר עצמו ומעביר על מידותיו שווים ככפרה ותיקון יותר מהכל! עד כאן.

(ותודה לר' משה נחמני / "אור האורות")

מדוע מדלגים בראש חודש על קטעי הלל?

במשנה במסכת זבחים דף נ"ב עמוד ב' מובא, שבראש חודש היו מביאים שעיר חטאת, ובלבוש (או"ח סי' תכ"ב ס"ג) כתב, שקרבן ראש חודש מכפר על התינוקות שלא תיפול אסכרה עליהם, וכתב במטה משה (סי' תקכד) שזה מה שאומרים בתפילה "זמן כפרה לכל תולדותם", שכן ראש חודש הוא זמן כפרה על התולדות, התינוקות. וכתב הלבוש שמטעם זה מדלגים בהלל בראש חודש, שכיון שראש חודש הוא יום סליחה וכפרה על התינוקות הוא דומה קצת לראש השנה ויום הכיפורים שהם ימי דין ואין אומרים בהם הלל, לכך אין אומרים בו שירה גמורה.

בשפת אמת (תענית כ"ח ד"ה בתוס') העיר על המנהג לדלג בהלל באמצע המזמורים, מחלקים מזמורים שהם שלמים בתהלים, שהרי כל פרשה שלא פסק בה משה רבנו, אין אנו מפסיקים בה (ברכות יב:) והוא הדין בכתובים (עי' מג"א סי' נא סק"ט, סי' תכב סק"ז), והיו יכולים להתקין שידלגו פרק שלם. ובתפארת צבי (שו" ת סי' יד) כתב ליישב, שאסרו רק להפסיק אחר שהתחילו את הפרשה, אבל להתחיל מאמצע המזמור מותר. ובדברי יהושע (שו"ת ח"ב סי' יח) כתב לתרץ על פי זה כמה מנהגים.

והנה בברכות (שם) אכן הובא כל 'פרשה' דפסקה (שהפסיק בה) משה רבנו פסקינן (מותר להפסיק בה), דלא פסקה משה רבנו לא פסקינן. אולם במסכת מגילה (כד). ובתענית (כז): אמרו בגמרא כל 'פסוקי' דלא פסקיה וכו', דהיינו שרק באמצע פסוק אין להפסיק, אבל באמצע פרשה מותר להפסיק. אך בביאור הגר"א (או"ח סי' סה ס"ג) כתב לענין הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור קורין קריאת שמע, שצריך מן הדין לקרוא עמהם כל הפרשה, וכתב בדעת תורה (שם ס"ב) שהוא מטעם שכל פרשה שלא פסק בה משה רבינו אין מפסיקים בה, וכגירסת הגמרא בברכות. (אך מפשטות דברי הגר"א וכן נראה מהמשנה ברורה (שם סק"י), שדעת הגר"א שצריך לקרוא עמהם כל הפרשיות של קריאת שמע, ומטעם שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים).

ובערוגת הבושם (שו"ת או"ח סי' כב) נשאל בענין סתירת הסוגיות, אם יש איסור להפסיק באמצע פרשה או שרק באמצע פסוק יש איסור, וכתב ליישב, שמעיקר הדין אין איסור להפסיק כי אם באמצע פסוק, אך מכיון שאין אנו בקיאים בחלוקת הפסוקים כראוי (עי' קידושין ל.) לכך אנו חוששים להפסיק באמצע פרשה שמא נפסיק באמצע פסוק, ועל פי זה כתב למעשה שכאשר עושים הוספות בקריאת התורה צריך להיזהר להפסיק דווקא במקום פרשה פתוחה או סתומה, שאין להפסיק באמצע פרשה כמובא בברכות (שם), ומה שמפסיקים ל-ז' קרואים גם שלא בסוף פרשה, היינו משום שבקיאים שהפסקות אלו אינם באמצע פסוק. והמהרש"ם (שו"ת ח"ג סי' שנט) כתב בשם הגר"ח ברלין שפרשה היינו ענין, ולכן במקום שהמשך הפרשה הוא ענין אחר מותר להפסיק.

ובדברי חיים (שו"ת יו"ד ח"ב סי' ס) כתב לענין הפסק בכתובים, שיש בזה מבוכה גדולה בין הפוסקים, שבגמרא משמע שאין לפסוק פרשה ולא פסוק, ומצינו כמה פעמים שאנו מפסיקים, והרבה תירוצים נאמרו, ואין זה כלל ברור והנח לישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה (ירושלמי שבת פ"ט ה"א), ואם ההלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג.

(עוז והדר)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il